

Naar aanleiding van de excursie Kijken bij collega's,
17 september 2020 in Kraggenburg

Bij de inpoldering van de Noordoostpolder kwam dit gebied als een keileembult tevoorschijn. De keileem maakte het ongeschikt voor de landbouw en werd daarom voor de bosbouw bestemd. Bij aanleg vanaf 1944 is een ruim pallet aan boomsoorten gebruikt (loof- en naaldhout) en is het merendeel in menging aangeplant. Staatsbosbeheer heeft het lange tijd beheerd. Omdat Staatsbosbeheer graag de Oostvaardersplassen wilde beheren en er een beleid was om alle terreinbeherende organisaties in de Flevopolders vertegenwoordigd te hebben, is het Voorsterbos uitgeruild. Zo kwam het in 1997 in beheer bij Natuurmonumenten. Sinds die tijd is het bos extensief beheerd.

foto

> Met het voorkomen van keileem onderscheidt het Voorsterbos zich van andere bossen in de Flevopolders waar veelal klei of kalkrijk zand de belangrijkste bestanddeel van de bodem vormen. Keileem heeft op een aantal plaatsen tot gevolg dat de bomen ondiep wortelen, en de groeiplaats erg nat kan zijn omdat regenwater erg langzaam of niet de bodem in zakt. Bomen waaien daar snel om. Vanwege grote verschillen in de diepte waar de keileem zit en in de samenstelling daarvan, is er veel variatie in de bijgroei, van 3 tot 36 m³/ha/jr. Met een gemiddelde van 13 m³ is de bijgroei over het algemeen hoog. De krachtige groei in combinatie met het extensieve beheer heeft geleid tot hoge grondvlakken, hoge volumes en niet erg stabiel bos.

Mozaïek methode

De doelstelling van Natuurmonumenten ten aanzien van het bos is een zo natuurlijk en gevarieerd mogelijk bos met hoge natuurwaarden. Dit is uitgewerkt in een natuurvisie en een bosmaatregelenplan. Dat geeft de beheerder ruimte om op detailniveau deze doelstelling in te vullen wat er moet gebeuren in het relatief jonge bos dat daar op een aantal punten nog niet aan voldoet zoals het aandeel dikke bomen. Voor wat betreft het aspect gelaagde boomfase is er echter geen probleem, dat is op 95% van de oppervlakte aanwezig.

Uit overleggen over het beheer, komen geen duidelijke maatregelen. De ene ecoloog pleit voor niet ingrijpen en te vertrouwen op de spontane processen, een andere wil alles omzagen wat niet inheems is zoals de populieren klonen en een derde iets daartussenin zoals de mozaïekmethode. Voor alle scenario's is wat te zeggen. Door geringe ervaring met vergelijkbare bosobjecten is er wellicht te weinig gebeurd. Voor een structureel bos en biodiversiteit is enige dynamiek in het bos nodig. Natuurmonumenten wil daarbij zoveel mogelijk gebruik maken van natuurlijke processen. Die veroorzaken in dit bos niet zoveel dynamiek dus die worden geïmiteerd, meestal wordt daarbij toch gezaagd. Niet in de laatste plaats voor soorten die niet zo gebonden zijn aan gesloten bos zoals vlieders waarvoor een meer open bosstelsel wordt gestimuleerd zodat ze van het oude land de Noordoostpolder in kunnen of voor bosrandvogels waarvoor open plekken worden gemaakt.

Uiteindelijk maakt de beheerder het verschil en kun je aan de uitgevoerde maatregelen zien waar zijn interesses liggen. In het Voorsterbos is in het verleden in twee blesrondes de mozaïekmethode toegepast. Daarbij worden verspreid over het bosgebied gaten gemaakt van verschillende grootte waarvan de omvang en verdeling is afgeleid van de structuur en dynamiek van min of meer na-

tuurlijke bossen. Deze methode is experimenteel toegepast. Hierbij zijn verschillende uitvoeringsmethoden gebruikt, van vellen en afvoeren tot volledig ringen of omduwen. Dit soort ingrepen geven direct resultaat, in het Voorsterbos voor met name vlieders en bosrandvogels. Een 'nadeel' ervan is dat het geld kost omdat er geen/minder hout geogst wordt en regelmatig herhaald moet worden. Op de rijke groeiplaats is het effect van het maken van gaten van korte duur. Door de rijke ondergroei en de groeiacht van de verjonging groeien deze gaten snel dicht.

In de visie van de beheerder mag natuur geld kosten en dus ook het beheer van het bos. Echter binnen de organisatie is het heel normaal als het beheer van hooilanden geld kost maar voor bosbeheer is dat geen vanzelfsprekendheid. Wanneer er ingegrepen wordt in het bos mag er ook bij Natuurmonumenten hout geogst worden, maar het is geen doel: "Natuurmonumenten doet aan houtoogst maar niet aan houtproductie". Maximaal 20% van de bijgroei wordt geogst, conform wat is toegestaan in de SNL-regeling voor natuurbos-typen, tenzij er sprake is van omvorming dan kan er meer geogst worden. Dat kan aan de orde zijn bij grote blokken met monoculturen van bijvoorbeeld populier. Er wordt alleen hout geogst als dat (zo goed als) geen negatief effect heeft op de natuurwaarde.

Duurzaamheidsambities

Natuurmonumenten wil dat het hout, dat vrijkomt bij haar natuurbeheer, zo hoogwaardig mogelijk wordt toegepast. Een hoogwaardig gebruik van hout, zoals in de bouw van huizen in plaats van voor pallets of verpakkingen, fixeert de vastgelegde CO₂ voor een langere periode. Bovendien vervangt hout in de bouw ook bouwmaterialen als beton en staal waarbij voor de productie veel CO₂ vrijkomt.

Echter het oogsten van meer hoogwaardig hout is nog niet zo eenvoudig, maar is ook geen doel van Natuurmonumenten. In het Voorsterbos wordt dan ook maar zeer beperkt geïnvesteerd in de ontsluiting van het bos voor de exploitatie, wat het al bij voorbaat kostbaarder maakt om hout te oogsten. Het aandeel hoogwaardig hout is niet zo groot. Daarvoor zijn dikke bomen nodig met specifieke kwaliteiten zoals een noestvrij stamstuk en vaak worden ook andere eisen gesteld. Inlandse eik bijvoorbeeld die heel snel in de dikte is gegroeid, is niet gewild als zaaghout. De vraag is of dit soort hout in de bossen van Natuurmonumenten veel aanwezig zal zijn.

Recent wordt er geëxperimenteerd met het stevig vrijstellen van bomen om versneld dikke bomen in het bos te krijgen. Deze maatregel draagt bij aan de variatie in diameterspreiding en deze

bomen kunnen bijvoorbeeld ingezet worden als dik dood hout. Door deze methode ontstaan vaak tevens bomen met kwaliteitshout. Houtoogst is bij Natuurmonumenten het benutten van een product vrijkomend bij haar natuurbeheer. De vraag is of deze bomen nog geoogst zullen worden als kwaliteitshout of toch de rol van 'spechtenboom' krijgen.

Met de huidige houtoogst is het in ieder geval niet mogelijk om de oogst te beperken tot het hout voor hoogwaardige toepassing omdat dan bijna niets geoogst wordt. De vraag is of het hout dat nu wordt geoogst wel een zo hoogwaardig mogelijke toepassing krijgt. Daarvoor is tijd en aandacht nodig om te selecteren maar dat is waarschijnlijk in economische zin niet rendabel, de beheerder ziet er tenminste niets van terug. Dit is doorgaans bij houtoogsten het geval, het gaat met name om de kubieke meters.<

Kees Konings
kopij@knbv.nl met dank aan Tim Kreetz beheerder van o.a. het Voorsterbos

BOOMSOORTENPORTAAL online, zend uw ervaringen in!

De KNBV heeft eerder dit jaar opdracht gegeven voor het opzetten van een Boomsoortenportaal, waarbij ervaringen met 'minder bekende' boomsoorten bij elkaar worden gebracht. Sinds lange tijd wordt er ervaring opgedaan met minder bekende boomsoorten, maar vaak is deze praktijkervaring niet of matig ontsloten. Vanuit klimaat- en natuurbeheer bestaat er een grote behoefte om praktijkervaringen te bundelen en te delen. Dit geldt voor zowel positieve als negatieve ervaringen. Het Boomsoortenportaal staat nu online en is te vinden via onderstaande link. Via deze link komt u ook bij het online formulier, waarmee u zelf uw ervaring kunt inzenden. <https://www.vbne.nl/klimaatlimbosennatuurbeheer/boomsoortenportaal>

Viering Pro Silva jubileum uitgesteld

Gezien de laatste corona-ontwikkelingen hebben we besloten om de viering van het 30 jarig jubileum van Pro Silva op 15 oktober af te gelasten, dat zou gehouden worden op Landgoed Schovenhorst in Putten. Het symposium kan hopelijk op een latere datum alsnog plaatsvinden. U kunt zich nog wel aanmelden voor deze bijeenkomst bij Martijn Griek, secretaris van Pro Silva Nederland, via prosilva@knbv.nl. Na aanmelding ontvangt u meer informatie zodra bekend is wanneer het jubileum alsnog gevierd wordt. Tegen die tijd kunt u aangeven of u deze dag wel of niet aanwezig kunt zijn.

Wild zien bij bol.com

Eerst geloofde ik het niet. De VVV van Epe geeft aan toeristen een '100% wildgarantie'. Epe ontbeert een dierentuin, maar er lopen inmiddels zoveel edelherten en zwijnen in de bossen rond Epe, dat men de garantie durft te geven dat de bezoekers wild tegen komen. De uitwassen van onze huidige consumptiemaatschappij: vandaag besteld, morgen in huis en garantie! Niet goed? Geld terug.

Er lopen veel edelherten op de Veluwe. En als de biodiversiteit je ter harte gaat, moet je zeggen, te veel. Heel veel te veel. Hun aantal is de afgelopen twintig jaar meer dan verdubbeld! Het bos wordt van onder kaal gevreten en loofbomen krijgen geen kans zich te verjongen. Aanplant van boomsoorten die mogelijk wat beter bestand zijn tegen het nieuwe klimaat zijn alleen aan de groei te krijgen binnen hoge hekwerken of ingepakt in lelijke kokers die ze een flink aantal jaren moeten vrijwaren van de hertenbekken. Dat jagers hechten aan een hoge wildstand is niet gek: in een 'mooi jachtveld' valt veel wild te zien en veel te schieten. Maar dat de overheid die de hoogte van het afschot bepaalt het zover heeft laten komen is op zijn minst curieus.

Bij de discussie over de gewenste hoogte van de wildstand wordt de laatste tijd steevast de 'wildzichtbaarheid' voor het publiek als argument gebruikt. Een kulargument: het is toch veel spannender als je weet dat je in een bosgebied wild tegen kunt komen, maar je het niet meteen en overal ziet? Anders ga je toch naar de dierentuin? Zo'n van-onder-kaal bos is ook nog eens ongunstig voor het bosklimaat: de wind waait er doorheen, waarmee de luchtvochtigheid afneemt en zo de bossen nog gevoeliger maakt voor verdroging.

Voor een rijker en weerbaarder bos moet die stand van edelherten flink naar beneden. En ook die van zwijnen trouwens: die wroeten het hele jaar door in de bosbodem. Dat gewroet is niet alleen funest voor kiemplanten van bomen en struiken, het is ook ongunstig voor de koolstofopslag in de bosbodem en het versterkt de uitspoeling van voedingsstoffen.

Simon Klingens